

Για τον μεγάλο ποιητή René Char

*«Το ποίημα είναι μανιασμένη ανύψωση»
 «Η ποίηση μένει ένα μυστήριο εν δράσει»
 «Κάθε ποίηση πρέπει να γεννηθεί ελεύθερη και λίγο
 τρελή. Χρησιμεύει στις μεταμορφώσεις μας γιατί
 λέει αλήθεια ή το πιστεύει»*

René Char

Τρεις σημαίνουσες σταθερές χαρακτηρίζουν την ποιητική αναζήτηση, την ίδια την ποίηση και τη σκέψη του μεγάλου Γάλλου ποιητή René Char. Σε μια πρώτη περίοδο, το έργο του σηματοδοτείται από τον υπερρεαλισμό και η επίδραση αυτή, τουλάχιστον σε σχέση με κάποιες αυτοματικές διαδικασίες, θα εξακολουθήσει να ανιχνεύεται και στο μετέπειτα έργο του. Από τη φάση ήδη αυτή χρονολογείται η σχεδόν μόνιμη δημιουργική του έγνοια να συνδέει την ποίηση με μια «οργισμένη αντίσταση» και με την ανταρσία, την εξέγερση και τον αγώνα ενάντια στις μορφές που παίρνει ή εξακολουθεί να έχει η βαρβαρότητα στον 20ό αιώνα (αποικιοκρατία, φασισμός, ναζισμός, ατομικά όπλα κλπ.). Μια μορφοποιητική σταθερή επίσης παίζει έναν σημαντικό ρόλο στην άρθρωση και τη δόμηση του έργου του, που θα μπορούσαμε να την καταγράψουμε ως ένα πολύ αποφασιστικό ξεπέραςμα των παραδοσιακών και συμβατικών ορίων και στεγανών που διαχώριζαν τα διάφορα λογοτεχνικά είδη: πράγματι, ποιήματα σε ελεύθερο στίχο – ή πολύ σπανιότερα με ρίμες, αφορισμοί, συμπαγείς ποιητικές πρόζες, αποσπασματικοί στοχασμοί με ποιητική χροιά, ημερολογιακές καταγραφές, δοκιμιακός λόγος με φιλοσοφικές ή αισθητικές επισημάνσεις συνυπάρχουν στη γραφή του, συνέχουν και συγκροτούν, παρά τη φαινομενική ετερογένειά τους, με λειτουργικό τρόπο το ποιητικό του έργο.

Πέρα από αυτές τις φανερές σταθερές του έργου του, οι επιδράσεις που δέχτηκε από τους προσωκρατικούς φιλόσοφους και κυρίως από τον «σκοτεινό» Ηράκλειτο, αλλά και από τον Εμπειροκλή, καθώς και από τον Νίτσε, από τον Χέλ-

ντερλιν, τον Ρεμπώ, και λιγότερο από τους σχεδόν συγχρόνους του Eluard, Reverdy και Supervielle, ποιητές που τον συγκινούσαν, είναι, πιστεύω, ακόμη πιο καθοριστικές για την ποιητική του. Όπως γράφει εύστοχα, τονίζοντας τη βαθιά σχέση του με τον «σκοτεινό» φιλόσοφο, σε ένα δοκίμιό του ο Maurice Blanchot: «Στο έργο του René Char, όπως και στα αποσπάσματα του Ηράκλειτου, παρευρισκόμαστε σ' αυτή την αιώνια γένεση, από στιγμή σε στιγμή, σ' αυτόν τον σκληρό αγώνα στο συντελεσμένο, εκεί όπου η διαφάνεια της σκέψης βγαίνει στο φως μέσα από τη σκοτεινή εικόνα που τη συγκρατεί, όπου η ίδια η λέξη, υπομένοντας μια διπλή βία, μοιάζει να φωτίζεται από τη γυμνή σιωπή της σκέψης, μοιάζει να πυκνώνει, να γεμίζει από το βάθος που μιλά το αδιάκοπο μουρμούρισμα, που τίποτε δεν αφήνει να κατανοηθεί. Φωνή της δρυός, αυστηρή και κλειστή γλώσσα του αφορισμού, έτσι μας μιλά, μέσα στην ασάφεια μιας πρώτης ομιλίας, μητέρα φανταστικά μεταμφιεσμένη, η Σοφία με τα μάτια γεμάτα δάκρυα, που κοιτάζοντας τη ζωοφόρο του Lascaux, ο René Char την ταύτισε με τη μορφή του ακατονόμαστου Ζώου».

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που το εντοπίζουμε σ' όλο το έργο του ποιητή είναι η καταγραφή, ελλειπτική άλλα πιστή και ουσιαστική, της φύσης και των φυσικών φαινομένων στη σχέση τους με τα ανθρώπινα δρώμενα, που γίνεται μ' έναν μοναδικό, στην πυκνότητα και την αφαίρεσή του, ρεαλιστικό, αλλά και συμβολικό και μεταφορικό, μερικές φορές, τρόπο. Όπως γράφει μια κριτικός: «Η ποίηση του René Char είναι μια αδιάκοπη μορφολογία της σκιάς και του φωτός, της φωτιάς, της γης και του νερού, της θέασης και της αφής, και πρέπει να γνωρίζουμε να κατανοούμε μέσα στα ποιήματά του την εισπνοή (έμπνευση) με τη φυσική σημασία της ανάσας ενός σώματος που προχωρεί, που εισπνέει και εκπνέει αδιάκοπα, που αντηχεί μ' έναν συνεχή παλμό, που ακολουθεί τις φυσικές κινήσεις της αναπνοής, τις φυσικές κινήσεις του ανέμου: *Ο άνεμος αποφασίζει...*».

Ο René Char (René-Emile Char) γεννήθηκε στην Isle-sur-Sorgue, στις 14 Ιουνίου 1907. Ο πατέρας του, που διηύθυνε την οικογενειακή επιχείρηση γυψοποιίας και ήταν δήμαρχος της πόλης αυτής από το 1905, πέθανε το 1916. Ο ποιητής που έκανε τις γυμνασιακές σπουδές του σε λύκειο της Avignon, τις εγκατέλειψε, μετά από μια σύγκρουση που είχε μ' έναν καθηγητή του, και η οικογένειά του τον έστειλε να φοιτήσει σε μια εμπορική σχολή στη Μασσαλία.

Το 1928 εξέδωσε την πρώτη ποιητική του συλλογή *Les cloches sur le cœur* (Οι καμπάνες στην καρδιά), με ποιήματα γραμμένα από το 1922 ως το 1927, και ακολούθησαν τα βιβλία του *Arsenal* (Οπλοστάσιο, 1929), *Artine* (1930), ως την έκδοση του πολύ σημαντικού του ποιητικού έργου *Le marteau sans maître* (Το αδέσποτο σφυρί, 1934). Από το τέλος του 1929, αφότου έγινε στενός φίλος του Paul Eluard, συμμετείχε ενεργά στις δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις της υπερρεαλιστικής ομάδας, δημοσίευε ποίησή του στα διάφορα περιοδικά που έβγαζαν και εξέδιδε τα βιβλία του στις υπερρεαλιστικές εκδόσεις, ως το 1935, οπότε άρχισε ν'

απομακρύνεται από τους υπερρεαλιστές, διατηρώντας, όμως, φιλικές σχέσεις με ορισμένους από αυτούς και ιδίως με τον Paul Eluard.

Η σημαντική συλλογή του *Το αδέσποτο σφυρί* συγκεντρώνει ποιήματα γραμμένα από το 1927 ως το 1933, από τα οποία τα περισσότερα χαρακτηρίζονται από έναν ιδιότυπο υπερρεαλισμό, αφού συνοψίζουν και συμπυκνώνουν εμπειρίες και βιώματα από την ενεργή συμμετοχή του στην υπερρεαλιστική ομάδα (από το τέλος του 1929 ως το 1935 περίπου). Ο Tristan Tzara έγραψε όταν, το 1934, εκδόθηκε το βιβλίο: «Σ' αυτό το ακραίο όριο όπου το εκφρασμένο και το εκφράσιμο συγκρούονται, μέσα σε μια σκόνη από αρχές ταυτότητας, ο René Char μας φανερώνει ένα θαυμάσιο όργανο ανθρώπινης εξερεύνησης, που ο τρόπος χρήσης του, απογυμνωμένος από προσωπικά στοιχεία και έξω από την περιγραφική κίνησή τους, έγκειται στο ομοιογενές σύστημα από αναφορές που είναι η ποίηση, ως υποκείμενο-αντικείμενο της επιθυμίας: χαιρετίζω σ' αυτό το εργαλείο την απαραβίαστη αγνότητα...»

Μετά την αποστράτευσή του, τον κατάγγειλαν ως κομμουνιστή και τον καταδίωκαν οι άνθρωποι του καθεστώτος του Βιού. Αναγκάστηκε έτσι να καταφύγει στην Céreste και από το 1942 ως το 1944 πήρε ενεργό μέρος στην Αντίσταση, οργανώνοντας αντιστασιακά δίκτυα παρτιζάνων ενάντια στους ναζιστές και τους συνεργάτες τους. Ανήκε, όλα αυτά τα χρόνια, στον Μυστικό Στρατό, με το ψευδώνυμο Αλέξανδρος, και διηύθυνε, με επιτυχία, αρκετές επιχειρήσεις δολιοφθοράς. Η έντονη αντιστασιακή του δραστηριότητα σημάδεψε βαθιά τα έργα του, που γράφθηκαν κυρίως εκείνη την περίοδο, αλλά και μετά το τέλος του πολέμου, όπως τα *Seuls demeurent* (*Μόνοι παραμένουν*, 1945), *Feuillets d'Hyphos** (*Φύλλα Υπνου*, 1946), *Les loyaux adversaires* (*Οι έντιμοι αντίπαλοι*) και άλλα που συγκέντρωσε στο πιο διάσημο βιβλίο του, *Fureur et Mystère* (*Πάθος και Μυστήριο*, 1954). Σε πολλά από τα ποιήματα αυτού του τόσο σημαντικού έργου καταγράφονται, με ποιητική πύκνωση, μνήμες από πρόσωπα, γεγονότα, δρώμενα και «τόπους» της κρίσιμης και καθοριστικής αυτής περιόδου, που επανέρχονται, λυτρωτικά, μπορούμε να πούμε και σε κατοπινές εξίσου μεγάλης αισθητικής πληρότητας συλλογές του, όπως οι *Les matinaux* (*Τα εωθινά*, 1950) και *La parole en archipel* (*Η λέξη στο αρχιπέλαγος*, 1962). Σχετικά πάντως με τον καθοριστικής σημασίας τίτλο *Fureur et Mystère*, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε εδώ ότι δημιουργεί ένα δίπολο, όπου η γαλλική λέξη *Fureur* (*Πάθος, Παραφορά*) έχει την ίδια ρίζα με τη λέξη *Furie* (*Μαινάδα*) και σημαίνει έτσι το διονυσιακό ποιητικό πάθος και την παραφορά, αλλά ακόμη τη στοχαστική εγρήγορση, την ανταρσία και την εξέγερση, που σηματοδοτούν μια ποίηση αντισυμβατική και ριζοσπαστική και η ελληνικής προέλευσης λέξη *Mystère* (*Μυστήριο*) σημαίνει, βέβαια, το αίνιγμα της ζωής, που μονάχα η ποι-

* Πολύ δημιουργικά μεταφρασμένα από τον Έκτορα Κακναβάτο.

ηση μπορεί να το εκφράσει ουσιαστικά, μέσα στη «συναρπαστική συμφωνία των αντιθέτων», την οποία ο ποιητής χαιρετίζει στον Ηράκλειτο.

Τα χρόνια 1965-1966, ο René Char συμμετείχε ενεργά στην εκστρατεία διαμαρτυρίας και στις διαδηλώσεις που έγιναν ενάντια στην εγκατάσταση ατομικών πυραύλων στο οροπέδιο της Albion. Ανάμεσα στις συλλογές που εξέδωσε τα επόμενα χρόνια πρέπει να ξεχωρίσουμε: *Le nu perdu* (Το χαμένο γυμνό, 1971), *Aromates Chasseurs* (Αρώματα κυνηγοί, 1975) και *Fenêtres dormantes et porte sur le toit* (Κοιμώμενα παράθυρα και πόρτα στη στέγη, 1979). Το 1983 εκδόθηκαν τα *Ποιητικά Άπαντά του*, στη γνωστή σειρά *La Pleiade* (Gallimard). Πέθανε στις 14 Φεβρουαρίου 1988, στο Παρίσι.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ RENÉ CHAR

μετάφραση: ΑΝΤΡΕΑΣ ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΣ

ΟΙ ΕΝΤΙΜΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ

ΣΤΟ ΣΤΡΩΜΑ ΜΙΑΣ ΠΑΓΩΜΕΝΗΣ ΛΙΜΝΟΥΛΑΣ

Σ' αγαπώ,
Χειμώνα με τους επιθετικούς σπόρους.
Τώρα η εικόνα σου λάμπει
Εκεί όπου η καρδιά της έγχειρε.

ΜΟΛΥΒΙ ΤΟΥ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥ

Ένας έρωτας που το στόμα του είναι μια ανθοδέσμη από ομίχλες,
Ανθίζει κι εξαφανίζεται.
Ένας κυνηγός θα τον ακολουθήσει, ένας φρουρός θα το μάθει,
Και θα μισήσει ο ένας τον άλλο, έπειτα θ' αναθεματιστούν
κι οι τρεις αναμεταξύ τους.
Κάνει παγωνιά έξω, το φύλλο περνά μέσα απ' το δέντρο.

ΕΝΑ ΠΟΥΛΙ...

Ένα πουλί τραγουδά σ' ένα σύρμα
Αυτή την απλή ζωή, πάνω στη γη.
Η κόλασή μας ευχαριστείται.

Μετά ο άνεμος αρχίζει να φυσά
Και τ' άστρα το μαθαίνουν.

Τρελά, που διασχίζετε
Τόσο βαθιά μοίρα.

Η ΝΟΜΙΜΗ ΤΑΞΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΠΟΤΕ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗ

Αυτούς που μοιράζονται τις αναμνήσεις τους,
Η μοναξιά τους παίρνει ξανά, αμέσως γίνεται σιωπή.
Η χλόη που τους αγγίζει ανθίζει απ' την αφοσίωσή τους.
Τι έλεγες; Μου μίλαγες για έναν έρωτα τόσο μακρινό
Που συναντούσε την παιδική σου ηλικία.
Τόσα στρατηγήματα χρησιμοποιούνται μες στη μνήμη!

ΣΤΟ ΠΑΝΤΖΟΥΡΙ ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΘΥΡΟΥ

Πρόσωπο, λευκή ζέστη,
Αδελφή μου περνώντας, αδελφή μιλώντας,
Γλυκιά επιμονή,
Πρόσωπο, λευκή ζέστη.

ΚΑΛΥΒΙ ΤΩΝ ΒΟΣΓΙΩΝ

1939

Ομορφιά, ολόρθη μου, από τόσο φιλάργυρους δρόμους,
 Στην εποχή με τις λυχνίες και του περίκλειστου κουράγιου,
 Να παγώσω και να γίνεις η γυναίκα μου του Δεκεμβρίου.
 Μελλοντική ζωή μου, είναι το πρόσωπό σου σαν κοιμάσαι.

ΤΟ ΘΩΡ

Στο μονοπάτι με τα ναρκωμένα χόρτα, όπου απορούσαμε, παιδιά, που η νύχτα διακινδύνευε να περνά, οι σφήκες δεν πήγαιναν πια στα βάτα και τα πουλιά στα κλαριά. Ο αέρας άνοιγε στους φιλοξενούμενους του πρωινού τη σκανδαλιάρα απεραντοσύνη του. Ήταν κλωστές από φτερά, πειρασμός να φωνάξεις, ακροβασία ανάμεσα σε φως και διαφάνεια. Το Θωρ άναβε με τη λύρα από τα λιθάρια του. Το βουνό Βαντού, καθρέφτης των αετών, εμφανιζόταν.

Στο μονοπάτι με τα ναρκωμένα χόρτα, η χίμαιρα μιας χαμένης ηλικίας χαμογελούσε στα νεανικά μας δάκρυα.

ΜΙΣΟΣΚΟΤΑΔΟ

Ήμουν σ' ένα από τα δάση αυτά όπου ο ήλιος δεν προβαίνει, μα όπου, τη νύχτα, εισχωρούν τ' αστέρια. Αυτός ο τόπος είχε την άδεια να υπάρχει, γιατί η ιερά εξέταση των κρατών τον είχε παραμελήσει. Οι παραιτημένοι καταναγκασμοί μου έδειχναν την περιφρόνησή τους. Η εμμονή της τιμωρίας μου είχε αποβληθεί. Κατά τόπους, η ανάμνηση μιας δύναμης χάιδευε τη χωριάτικη ορμή του χορταριού. Κυβερνούσα τον εαυτό μου με μια γαλήνια ορμητικότητα. Ήμουν ίδιος με πράγματα που το μυστικό τους κρατιόταν κάτω απ' την ακτίνα μιας φτερούγας. Η ουσία, μάλλον, δεν γεννήθηκε ποτέ, κι αυτοί που την κατέχουν δεν μπορούν να την ανταλλάξουν χωρίς να βλάψουν τον εαυτό τους. Κανένας δεν στέργει να χάσει ότι κατέκτησε με την αιχμή του πόνου του! Αλλιώς θα ήταν η νιότη και η χάρη, πηγή και δέλτα θα είχαν την ίδια καθαρότητα.

Ήμουν σ' ένα από τα δάση αυτά όπου ο ήλιος δεν προβαίνει, μα όπου, τη νύχτα, εισχωρούν τ' αστέρια για αδυσώπητες εχθρότητες.

CUR SECESSISTI;

Χιόνι, παιδικό καπρίτσιο, ήλιε που δεν έχεις παρά το χειμώνα για να γίνεις έν' αστέρι, στο κατώφλι απ' το πέτρινο μπουντρούμι μου ελάτε να προφυλαχτείτε. Στις πλαγιές του Ωλάν, οι γιοι μου που είναι εμπρηστές, οι γιοι μου που τους σκοτώνουν χωρίς να τους κλείσουν τα μάτια, αυξάνουν απ' τη δύναμή σας.

ΑΥΤΟΣ Ο ΚΑΠΝΟΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΗΚΩΝΕ

Αυτός ο καπνός που μας σήκωνε ήταν αδελφός του ραβδιού που ενοχλεί την πέτρα και του σύννεφου που ανοίγει τον ουρανό. Δεν είχε περιφρόνηση για μας, μας έπαιρνε όπως είμαστε, μικρά ρυάκια θρεμμένα από σύγχυση κι ελπίδα, μ' ένα σύρτη στα σαγόνια κι ένα βουνό στο βλέμμα.

Η ΥΠΟΜΟΝΗ

Ο ΜΥΛΟΣ

Ένας μακρύς θόρυβος που βγαίνει απ' τη στέγη
Χελιδόνια πάντα λευκά
Ο σπόρος που πηδά, το νερό που αλέθει
Κι η μάντρα όπου ο έρωτας τολμά,
Λάμπει και το βήμα ορίζει.

ΑΛΗΤΕΣ

Αλήτες, κάτω απ' τα τρυφερά κουρέλια σας,
Δυο άχαρα αστέρια
Σταυρώνουν τ' αφηγηματικά τους πόδια
Τσουγκρίζουν στην υγεία των φυλακών.

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ

Λένε λέξεις που τους μένουν στην άκρη των ματιών·
 Ακολουθούν ένα δρόμο όπου τα σπίτια τους είναι κλειστά
 Ανάβουν κάποιες φορές μια λάμπα που το φως της τους κάνει
 και κλαίνε·
 Δεν μετριούνται ποτέ, είναι πάρα πολλοί!
 Είναι τ' ανάλογο των βιβλίων που το κλειδί τους χάθηκε.

ΞΑΝΑΔΩΣΤΕ ΤΟΥΣ...

Ξαναδώστε τους ό,τι μέσα τους δεν είναι πια παρόν,
 Θα ξαναδούν το σπόρο του θερισμού να κλείνεται μες στο στάχυ
 και να σείεται πάνω στο χορτάρι.
 Μάθετέ τους, από την πτώση στο πέταγμα, τους δώδεκα μήνες
 του προσώπου τους,
 Θα λατρέψουν το κενό της καρδιάς τους ως την επόμενη επιθυμία·
 Γιατί τίποτε δεν ναυαγεί ή δεν φχαριστιέται στις στάχτες·
 Κι όποιος γνωρίζει να βλέπει τη γη να καταλήγει σε καρπούς,
 Καθόλου δεν τον συγκινεί η αποτυχία, ακόμη κι αν όλα τα 'χει χάσει.

ΠΕΣ...

Πες αυτό που η φωτιά διστάζει να πει
 Ήλιε του αγέρα, φως που τολμά,
 Και πέθανε αφού για όλους το έχεις πει.

ΚΟΙΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Βιάζεσαι να γράψεις
 Σαν να καθυστερούσες στη ζωή.
 Αν είναι έτσι ακολούθα τις πηγές σου
 Βιάσου
 Βιάσου να παραδώσεις
 Το μερτικό σου απ' το θαυμαστό, την ανταρσία, την καλουργία
 Καθυστέρησες πραγματικά στη ζωή
 Τη μόνη που τελικά δέχεσαι μαζί της να ενωθείς
 Την ανείπωτη ζωή
 Αυτή που σου αρνιούνται κάθε μέρα τα όντα και
     τα πράγματα
 Που παίρνεις από αυτή με δυσκολία εδώ κι εκεί κάποια
 Φτενά αποσπάσματα
 Μετά από αγώνες χωρίς έλεος
 Έξω από αυτήν, είναι όλα υποταγμένα αγωνία, χυδαίο τέλος
 Αν συναντήσεις το θάνατο καθώς μοχθείς
 Δέξου τον καθώς ο ιδρωμένος σβέρκος βρίσκει καλό
     το στεγνό μαντίλι
 Σκύβοντας
 Αν θες να γελάσεις
 Πρόσφερε την υποταγή σου
 Ποτέ τα όπλα σου
 Πλάστηκες για στιγμές λίγο συνηθισμένες
 Άλλαξε, εξαφανίσου χωρίς λύπη
 Όπως θέλει η γλυκιά αυστηρότητα
 Γειτονιά τη γειτονιά η διάλυση του κόσμου
     συνεχίζεται
 Χωρίς διακοπή
 Χωρίς παρέκκλιση

 Ξεσμάρωσε τη σκόνη
 Κανένας δεν θ' ανακαλύψει την ένωσή σας.

ΠΕΝΤΕ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑ «ΕΩΘΙΝΑ»

ΣΤΑ ΥΨΗ

Περίμενε ακόμη για να έρθω
 Να λιώσω το κρύο που μας συγκρατεί!
 Σύννεφο, στη ζωή σου που κινδυνεύει όσο κι η δική μου.

(Υπήρχε ένας γκρεμνός μέσα στο σπίτι μας.
 Γι' αυτό φύγαμε κι εγκατασταθήκαμε εδώ.)

ΔΑΙΔΑΛΟΣ

Σκάβε! πρόσταζε το σκερπάνι.
 Σφάζε ! επαναλάμβανε το μαχαίρι.
 Και μου ξερίζωναν τη μνήμη,
 Βασάνιζαν το χάος μου.

Αυτοί που μ' είχαν αγαπήσει
 Μετά μισήσει, μετά ξεχάσει,
 Έγερναν πάλι επάνω μου.
 Κάποιοι έκλαιγαν, άλλοι ήταν ευχαριστημένοι.

Ψυχρή αδελφή, χλόη του χειμώνα
 Περπατώντας σε είδα να μεγαλώνεις,
 Πιο ψηλή από τους εχθρούς μου,
 Πιο πράσινη απ' τις αναμνήσεις μου.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΘΑ ΣΑΣ ΛΕΥΤΕΡΩΣΕΙ

Είσαι λάμπα, είσαι νύχτα
 Ο φεγγίτης αυτός είναι για το βλέμμα σου,
 Η σανίδα αυτή για την κούρασή σου,
 Το λίγο αυτό νερό για τη δίψα σου,

Οι τοίχοι ολόκληροι ανήκουνε σ' αυτόν που φέρνει στον κόσμο το φως σου,
Ω κρατούμενη, ω Νύφη!

ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΜΑΖΙ

Δρεπάνι που επιμένετε στο διαλυμένο ουρανό
Παρά το φως και την παραφορά σας.
Σελήνη που μας δρασκελίζει και γειτνιάζει με την καρδιά μας,
Αυτήν που μένει μες στη νύχτα.
Δεσμοί που τίποτε δεν σπάζει
Κάτω απ' την αποφασιστική φτέρνα, τα παγωμένα μεσημέρια.

Κιόλας εδώ, ανοιξιάτικο σούρουπο!
Είμαστε άγρυπνοι, δεν δράσαμε.

ΟΙ ΔΙΚΑΙΕΣ ΝΥΧΤΕΣ

Μ' έναν πιο δυνατό άνεμο,
Μια λάμπα λιγότερο σκοτεινή,
Πρέπει να βρούμε τη στάση
Όπου η νύχτα θα πει «Περάστε»
Και θα γνωρίσουμε πως είναι αλήθεια
Όταν το γυαλί θα σβήσει.
Ω γη που έγινες τρυφερή!
Ω κλαρί που ωριμάζει η χαρά μου!
Η φάτσα του ουρανού είναι άσπρη.
Εσύ λαμπυρίζεις εκεί,
Πτώση μου, έρωτά μου, λεηλασία μου.

ΠΑΙΞΕ ΚΑΙ ΚΟΙΜΗΣΟΥ...

Παίξε και κοιμήσου, καλή δίψα, οι καταπιεστές μας εδώ δεν είναι
αυστηροί.

Εύκολα αστειεύονται ή μας κρατούν το μπράτσο
Για να διασχίσουμε την επικίνδυνη εποχή.
Το δηλητήριο, αναμφίβολα, μετριάστηκε μέσα τους,
Έτσι που ατόνησε ο βάρβαρος θυμός τους.
Πόσο μας κυνήγησαν ωστόσο ως εδώ,
δίψα μου,

Και μας αναγκάσαν να ζούμε μες στην εγκατάλειψη του έρωτά μας
περιορισμένου σε μια θανάσιμη πρόνοια!

Αρώματα, είναι για σας; Ή όλα τα φυτά που αγωνίζεστε
κάτω από ένα τοίχο ξηρασίας, είναι για σας; Ή σύννεφα
στο πέλαγο, αποχωρώντας από τη σειρά;
Μες στ' απέραντο πώς να μαντέψουμε;

Τι να επιχειρήσουμε για να παρατήσουμε αυτούς τους τύραννους,
ω φίλη μου;

Παίξε και κοιμήσου για ν' αναμετρήσω τις τύχες μας.
Αλλά αν με βοηθήσεις, θα όφειλα να σε παρασύρω
μαζί μου, και δεν θέλω να σε εκθέσω.

Έτσι, ας μείνουμε ακόμη... Και ποιος θα μπορούσε να μας πει δειλούς;

Η ΛΕΞΗ ΣΤΟ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ**ΤΕΣΣΕΡΑ ΣΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ**

I

ΣΥΝΟΡΙΑΚΑ

Τα λιβάδια με λένε ρυάκι
Και τα ρυάκια λιβάδι.

Ο άνεμος μένει στο σύννεφο.
Ο ζήλος μου είναι δροσιά του καιρού.

Μα η μέλισσα είναι συλλογισμένη
Κι ο λευκίσκος κρύβεται.
Το πουλί δεν σταματάει.

II
ΔΕΣΜΙΟΙ

Η νιότη μου παίζοντας φυλάκισε τη ζωή.
Ω πύργε όπου ζω!

Χωράφια, καθρεφτίζεστε στους τέσσερις μου θερισμούς.
Βροντάω, γυρίζετε.

III
ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΟΥΛΙ

Μην με ικετεύετε, μεγάλα μάτια· μείνετε καλυμμένες επιθυμίες.
Εξαφανίζομαι στον ουρανό, λιμνούλες στερημένες από κατώφλι.
Γλιστρώ ελεύθερος μέσα απ' τα ώριμα στάχια.
Καμιά ανάσα δεν βάφει τον καθρέφτη απ' το πέταγμά μου.
Κυνηγώ τη δυστυχία των ανθρώπων, το λιπόσαρκο της ψυχαγωγίας της.

IV
ΓΡΑΜΜΗ ΠΙΣΤΗΣ

Η εύνοια των άστρων είναι που μας καλεί να μιλήσουμε, να μας δείξει πως
δεν είμαστε μόνοι, πως η αυγή έχει μια στέγη και η φωτιά μου τα δυο σου
χέρια.

ΧΑΜΗΛΟΦΩΝΟΣ ΥΜΝΟΣ

Η Ελλάδα είναι η παραλία που απλώνεται σε μια μεγαλοφυή θάλασσα απ' όπου ξεχύθηκαν στην αυγή η ανάσα της γνώσης και ο μαγνητισμός της ευφυΐας, πλημμυρίζοντας με πανόμοια ευφορία δυνάμεις που έμοιαζαν αιώνιες: είναι παραπέρα ένας χάρτης με παράξενα βουνά: μια αλυσίδα από ηφαιστεια χαμογελά στη μαγεία των ηρώων, στη φιδίσια τρυφερότητα των θεαίνων, οδηγεί το γαμήλιο πέταγμα του ανθρώπου, ελεύθερου επιτέλους να γνωρίσει τον εαυτό του και να χαθεί ως πουλί: είναι η απάντηση σε όλα, ακόμη και στη φθορά της γέννησης, ακόμη και στους δαιδάλους του λαβύρινθου. Αλλά αυτό το συμπαγές έδαφος το καμωμένο από το διαμάντι του φωτός και του χιονιού, αυτή την άσηπτη γη κάτω από τα πόδια του λαού της νικητή του θανάτου, αλλά θνητού από ολοφάνερη αγνότητα, μια ξένη λογική προσπαθεί να τιμωρήσει την τελειότητά του, νομίζει ότι θα σκεπάσει το τραύλισμα από τα στάχια του.

Ω Ελλάδα, καθρέφτη και σώμα τρεις φορές μαρτυρικά το ότι σε φαντάζομαι σημαίνει ότι σε θεραπεύω. Οι θεραπευτές σου βρίσκονται μες στον λαό σου και η υγεία σου είναι το δικαίωμά σου. Το ανυπολόγιστο αίμα σου το φωνάζω ως τον μόνο ζωντανό που γι' αυτόν η ελευθερία έπαψε να είναι ασθενική, που μου σκίζει το στόμα, αυτό με τη σιωπή κι εγώ με την κραυγή.